

1.- ZELAIETAKO LORAK ETA NEGUKO LOA

Aretxare deritxon toki zoragarri baten gagoz. Zugatzen orri urdin eta bellegiak agiri dira. Orri-bitarteetatik zeru urdiña ikusten da. Dana polita, ederra. Baiña zerbait peitzen da: or diran margo eder orreik osotzeko, lora batzuk sartu bear doguz.

Pagoen enborrak, jantzi zuriz apainduak dira. Oin-inguruan bedar orlegiak daukaz, baiña bedarren artean apaingarri zoragarria izaten dira lili zuriak eta ubelak.

Kukuak jotzen dauanean eta orlegi-artean lore margo-tsua agertzen diranean, au esaten dau nekazariak: Ona emen udabarria!

Landa orlegi zabaletan, bedarren artean, begi aundidun pitxi-lorea apaingarri izaten da. Antxiñakoak lora au illargiari eskiñita eukene. Pitxoletak bere gordelekutik, aize eta eguzki pizka bat artu nairik jagiten diranean, neskatilla dantzari baten antza dauka

Begiratu egizue loren biotzera, ez dozue aurkitu margo baltz utsik, iñoz bai urdiña ta ubela nastauta.

Batzutan nekazariak, kaltegarri izango diralakoa, bere solotik lora batzuk kendu egiten dauz. Mingarria benetan! Larretan dagozenai, beintzat, parkatuko dautse bizi-gurea.

Lora bakoitxaren izenak, beronen itxura adierazten dau, esaterako, inglesak “azeri-zorro” esaten dautsoen lorea, gure izenez kuku-lorea danak, goitik bera begiratzene dautse ingurukoai eta antxiña zuzitzat be erabilten zan ostatza deritxon lorea, zazpi lora-margo daukaz eta “zentauro” da bere izena.

Ezagutzen ez doguzan lora asko dagoz gure inguruan eta ezagutzen doguzanak be, ez doguz ondo ezagutzen. Ginbail zuriak erdi-erdian begi urdin bat dauka, basoko zanaoria esaten jako eta ur gitxiko erreka inguruetan bizi da. Urrebotoia oroit-bedarraren lorea da, kardabera morea...

Elaiak agertzen diranean, eguzkiak berotzen dauzan arrien artean agertzen da uda-goienean ilgo dan ela-bedar eta lorea

Txoriak, euren kumeen begiak argitzeko, landara onen ur-odolagaz igortziten ei dabez.

Ezin zenbatu geinkez zelaietako lorak! Bedar aundi artetik ba’goaz, urrats bakoitxean lora barriak aurkituko doguz. Azkenengo eta udagoienean agertzen dana basoko azafrana da, zelaietako argi-ontzia.

Aizeak makurtzen dauzen gari elduen artean, urremargo orren alboan, udako egunik kizkalgarrienetan, kilin-kolon ibiltzen dira lora batzuk, ikurrin baten antzekoak dira, margo urdiña alde batetik eta pitxoleten gorri bizia bestetik.

Landarak izadiko elbarriak, paralitikuak, dirala esaten da eta ez da osoan egia. Iñok ez dau ikusi landararik ibiltzen, baiña aziak euren ibillaldi luzeak egiten dabez, orretarako aizea naiz ura eroale lez artuta. Aziak ez dira ikusten txikiak diralako, baiña txartela ordaindu barik artzen dabe lekua itxas-ontzietan naiz bultzietan naiz egazkiñetan. Pitxoleta-lorea, esaterako, asko zabaldu da munduan. Loreak irakasten dauskue mendeak zear erriak bizi izan daben edestia, Jerusalem’en, Arabia’n, Ameriketean, aibat lora- mota izan dira gudaldien lekuko. Lora batzuk India’tik gure artera etorriak ziran. Australia’n eta Zelandan Barrian izandako gudarien zorroetan etorria da koki-azia. Orki-bedarrak aizeak eraginda 1400 km egin leikez.

Aziak uger egiten be jakiten dabe eta ille osoetan irauten dabe uraren gainean

Eta gero lupetzera sartzen dira, esaterako igebedarra edo txaraska-azia. Oneik be millaka km.´ak egin dabez.

Arrigarria benetan, eskuetan artzen dogun edozein lora edo landararen azia, barruak landarea edo lorea izango danaren jokabideak argitzeko araudi edo kode zoragarria daroa.

...

Agertu da udabarria, iñoz ez daki zelan! esaten da, baña landarak ba-dakie ori. Gaztanearen begi aundiak azal gogorra lertzen dabenean, egin oi: Ona emen udabarria!

Landarak udabarrian itxartu egiten dira, baiña lenagotik asi da jazokizun ori gertatzen, udagoieneko orri beillegiak jausi-orduko, agertu dira begiak lanadaren abarretan, baiña astiro ta kontuz, izotzak galdu ez dagizan

Loa gizonari naiz beste bizidun guztiai lez, bearrezkoa jake landarai, ez dabe neguan bakarrik lo egiten, urte guttiko gabetan be lotan dagoz. Landara batzuk amabi orduko loa bear dabe, beste batzuk amaseikoa..

Landara batzuk bizi luzea dauke, beste batzuk, oster, jaioten diran urte beratan ilten dira., baiña beti beteten da euren elburua, alea ta azia emon, bere motako landarea galdu ez dedin.

**MARGO EDERDUN ENTZIKLOPEDIA´tik
OLAZAR´tar Martin´ek moldatua**

...